

non ita manifesta erat illis, sicut ipsis pontificibus qui ea utebantur. Deinde non ita spectabat ad eos illam declarare, sicut ad ipsos pontifices, quorum erat in disciplina continere totam ecclesiam, ad quod summe faciebat explicare hanc potestatem. Tertio, quia doctoribus non ita crebro occurrebat occasio eam declarandi, sicut pontificibus, qui ultra hoc quod crebro haberent adversarios eorum auctoritatem impugnantem, pene quoties consuluntur, de sua auctoritate et potestate tractare coguntur. Et tamen sancti alii doctores quoties oblata est occasio, illam tractare non omiserunt, sive quum afflicti ad illam recurrerent, ut Athanasius et Chrysostomus et Theodoretus et alii episcopi orientales et Africani; sive quum extra afflictionem ad ipsos pontifices, ut Hieronymus ad Damasum et Bernardus ad Eugenium recurrerent; sive quum scripturas ipsas tractantes loca de primatu Petri et successorum exponerent, ut omnes paene doctores faciunt; sive quum haereticos volunt revincere, qui peculiariter circa hanc potestatem errarunt vel in genere; omnes enim errores ex auctoritate traditionis sanctae Romanae ecclesiae sive in conciliis sive extra concilia refutati sunt, adeo ut asserere liceat, quod sicut articulus de potestate Romanae ecclesiae maxime facit ad evellendas haereses et abusus ecclesiae extirpandos, et plantandam christianam et ecclesiasticam morum disciplinam: ita etiam maxime explicatus est tam in ipsis scripturis veteris et novi testamenti, quam in sanctorum patrum ac doctorum scriptis. Nihil enim tam est impugnatum a daemone et ejus ministris, haereticis et schismaticis, hujus praesertim temporis. Sed fundamentum Dei stat, quia portae inferi non praevalent adversus hanc potestatem, sed ab hac petra conterentur.

[Cap. II. Doctrina theologorum scholae.]

98. Ultra hos jam citatos patres et doctores et alios, qui nobis non occurrerunt, sunt paene omnes doctores scholastici, qui eandem veritatem clarius quam antiqui

asserunt, demptis paucissimis, qui vel de schismate et de haeresi suspecti fuerunt ut Joannes de Polliaco et Gottifredus de fontibus, et Guilielmus Okam, vel certe in hoc errarunt.

99. Inter hos ergo S. Thomas contra gentiles ait: „Ad judiciariam autem potestatem duo requiruntur, scilicet auctoritas cognoscendi de culpa, et potestas absolviendi vel condonandi. Et haec duo dicuntur duae claves ecclesiae, scilicet scientia discernendi, et potentia ligandi et solvendi, quas dominus Petro commisit juxta illud: *Tibi dabo claves regni coelorum* [Matth. XVI, 19]. Non autem sic intelligitur Petro commisisse, ut ipse solus haberet, sed ut per eum derivarentur ad alios; alias non esset sufficienter fidelium saluti provisum.“¹ Haec ille. Et cap. 16. ait: „Soli Petro promisit: *Tibi dabo claves regni coelorum*, ut ostenderet potestatem clavium per eum ad alios derivandam et conservandam ecclesiae unitatem.“ Haec ille, juxta quem, quia claves regni coelorum comprehendunt jurisdictionem, sine qua non potest conservari ecclesiae unitas, procul dubio jurisdictio per Petrum derivatur. Idem ad quaestionem an diaconus possit indulgentias concedere ait: „Dicendum, quod potestas concedendi indulgentias sequitur jurisdictionem, ut supra dictum fuit. Et quia diaconi et alii non sacerdotes possunt habere jurisdictionem vel commissam, sicut legati, vel ordinariam, sicut electi; ideo possunt indulgentias concedere etiam non sacerdotes, quamvis non possint absolvere in foro poenitentiali, quod est ordinis. Et per hoc patet solutio ad objecta. Indulgentias enim concedere pertinet ad clavem jurisdictionis, non ad clavem ordinis. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod papa habet plenitudinem pontificalis potestatis, quasi rex in regno; sed episcopi assumuntur in partem sollicitudinis, quasi judices singulis civitatibus praepositi; propter quod etiam solos eos in suis literis fratres vocat, reliquos autem omnes vocat filios. Et ideo potestas faciendi indulgentias plene residet in

¹ Lib. IV. cap. 72.

papa, quia potest facere quod vult, causa tamen existente legitima; sed in episcopis est taxata secundum ordinationem papae; et ideo possunt dare secundum quod eis taxatum est, et non amplius.¹ Haec Thomas, in cujus verbis notandum imprimis obiter, quod in electis episcopis nondum sacerdotibus est ordinaria jurisdictio; notandum deinde, quod secundum eum episcopi, qui ordinarii sunt, in partem assumuntur sollicitudinis; notandum tertio, quod jurisdictio episcopi derivatur ab ea pontificis, sicut ea iudicis a rege. Quod s. Thomas non finxit sed ante eum Leo IX. ex Constantini a Deo inspirata lege didicit, ut testatur in epistola ad Michaellem patriarcham, in qua etiam habetur, episcopos non habere immediate jurisdictionem a Christo sed a papa, non tamen ut commissarii sed ut ordinarii sunt, sicut iudices in regno.

Demum habetur jurisdictionem ex injunctioe dari etiam episcopis, quia juxta ejus ordinationem episcopi possunt plures vel pauciores indulgentias conferre, juxta quod majorem vel minorem jurisdictionem eis papa ad id injunxerit.

100. Idem Thomas: „Ad primum ergo dicendum, quod quamvis omnibus apostolis data sit communiter potestas ligandi atque solvendi, tamen uti in hac potestate ordo aliquis significaretur, primo soli Petro data est, ut ostendatur, quod ab eo in alios debeat ista potestas descendere; propter quod etiam ei dixit singulariter: *Confirma fratres tuos, et: Pasce oves meas*, i. e. loco mei, ubi Chrysostomus dicit: Praepositus et caput esto fratrum, ut ipsi te in loco meo assumentes ubique terrarum te in throno tuo sedentem praedicent et confirment.² Haec Thomas. Ubi notandum obiter, quod tam hic, quam in loco priori allegato contra gentes ait, quod soli Petro sint datae claves, quod nonnulli ausi sunt negare.

¹ In l. IV. sentent. dist. 20. a. 4. quaestiunc. 4 sol. II. et III. ad qq. 2 et 3.

² In l. IV. sentent. dist. 24. q. 3. a. 2 sol. III. ad 1. (De his verbis s. Chrysostomo tribuitis cf. supra pag. 84, not. 3).

Idem in l. II. sententiarum quaerit, cui sit magis obediendum, potestati majori an minori, et respondet: „Respondeo dicendum, quod potestas superior et inferior dupliciter possunt se habere. Aut ita quod inferior potestas ex toto oriatur a superiori; et tunc tota virtus inferioris fundatur supra virtutem superioris; et tunc simpliciter et in omnibus est magis obediendum potestati superiori quam inferiori. Sicut etiam in naturalibus causa prima plus influit supra causatum causae secundae quam etiam ipsa causa secunda, ut in libro de causis (in princ.) dicitur et sicut habet potestas Dei ad omnem potestatem creatam; et sicut etiam se habet potestas imperatoris ad potestatem proconsulis; sic etiam se habet potestas papae ad omnem spiritualem potestatem in ecclesia, quia ab ipso papa gradus dignitatum diversi in ecclesia et disponuntur et ordinantur; unde ejus potestas est quoddam ecclesiae fundamentum, ut patet ex Matth. 16. Et ideo in omnibus magis tenemur obedire papae quam episcopis vel archiepiscopis, vel monachus abbati, absque ulla distinctione. Potest iterum potestas superior et inferior ita se habere, quod ambae orientur ex una quadam suprema potestate, quae unam alteri subdit secundum quod vult; et tunc una non est superior altera nisi in his in quibus una supponitur alii a suprema potestate; et in illis tantum est magis obediendum superiori quam inferiori. Et hoc modo se habent potestates et episcopi et archiepiscopi descendentes a papae potestate.“ Et pergit: „Ad quartum dicendum, quod potestas spiritualis et saecularis, utraque deducitur a potestate divina; et ideo in tantum saecularis potestas est sub spirituali, in quantum est ei a Deo supposita, scilicet in his quae ad salutem animae pertinent; et ideo in his magis est obediendum potestati spirituali quam saeculari. In his autem, quae ad bonum civile pertinent, est magis obediendum potestati saeculari quam spirituali, secundum illud: *Reddite quae sunt Caesaris Caesari*. Nisi forte potestati spirituali etiam saecularis potestas conjungatur, sicut in papa, qui utriusque potestatis apicem tenet, scilicet spiritualis et saecularis, hoc illo disponente, qui

est sacerdos et rex in aeternum secundum ordinem Melchisedech rex regum, et dominus dominantium.¹ Haec Thomas clare dicens, tam episcopalem quam archiepiscopalem jurisdictionem derivari a pontifice Romano, sicut omnis potestas creaturae a Deo, et potestas proconsulis ab imperatore; derivari autem ex injunctioe, quia scilicet papa vult, a quo quia omnis potestas specialis in ecclesia derivatur, ideo etiam ab eodem disponitur et ordinatur, ita ut a dispositione et ordine liceat etiam derivationem inferre sicut ab effectu causam.

101. S. Bonaventura in suo breviliquio ait: „Et quia excellentia quanto magis descendit, tanto magis dilatatur; et quanto magis ascendit, tanto magis unitur, hinc est, quod plures sunt episcopi, pauciores archiepiscopi, paucissimi patriarchae, et unus pater patrum, qui papa merito appellatur, tamquam unus primus, et summus pater spiritualis omnium patrum, imo omnium fidelium, et hierarcha praecipuus, sponsus unius, caput indivisum, pontifex summus, Christi vicarius, fons et origo, regula cunctorum principatuum ecclesiasticorum, a quo tamquam a summo derivatur ordinata potestas usque ad infima ecclesiae membra, secundum quod exigit praecellens dignitas in ecclesiastica hierarchia.“² Idem loquens de potestate ordinis et jurisdictionis ait: „Prima potestas quoniam collata est Petro ut sacerdoti, descendit in omnes sacerdotes, quamvis non omnes habeant executionem. Secunda quia collata est Petro ut praelato, descendit in omnes personas ecclesiasticas, quae habent praelationem vel jurisdictionem. Unde qui habent jurisdictionem ordinariam in judicandos aliquos, habent potestatem coercendi eos per censuram ecclesiasticam, ut iudicium eorum inviolabiliter observetur. Et quoniam jurisdictionem habent non solum habentes claves, sed etiam non habentes, habent inquam vel ex jure vel ex consuetudine, sicut archidiaconi, et aliqua capitula: ideo possunt excommunicare. Rursus, quia ali-

¹ In l. II. sentent. dist. ultima q. 2. art. 3. expos. text.

² Part. VI. c. 12. De integritate ordinis.

qui habent claves, qui non habent jurisdictionem in foro judiciali, ut simplices sacerdotes: ideo non possunt excommunicare nisi per commissionem vel nisi in casibus determinatis, ut in furto et rapinis.¹ Haec ille, clare docens, omnem jurisdictionem a papa ut fonte et origine in alios derivari, et derivari ex injunctioe; hanc enim ipse commissionem vocat. Constat etiam ex eodem tam commissariam jurisdictionem, quae ex privilegio est, quam ordinariam, quae est ex jure, a summo pontifice tandem oriri. Demum patet secundum eum potestatem ordinis distinctam esse realiter ab ea jurisdictionis, quum jurisdictio in quibusdam sit non ordinatis, ordo autem rursus sit in quibusdam qui non habent jurisdictionem, quales sunt simplices sacerdotes. Unde sequitur, ut secundum eum jurisdictio non semper requirat ordinem sacrum, supra quo fundetur, quia etiam in non ita ordinatis invenitur jurisdictio commissaria, licet non ordinaria.

102. Albertus Magnus tractans de definitione clavium scribit: „Quod potestas ordinis est aptitudo ad absolvendum in foro conscientiae si detur materia per papam dantem jurisdictionem.“² Ex quo habetur jurisdictionem a papa dari et eam dando dari materiam.

Richardus de Mediavilla ita habet: „Petrus enim summus fuit inter alios apostolos; quia quamvis potestatem clavium omnes immediate acceperint a Christo, tamen potestatem jurisdictionis acceperunt mediante Petro, et quia jurisdictio ministrat materiam, quae est subditus ejus qui habet habentis jurisdictionem, quae requiritur ad hoc quod potestas clavium exeat in actum. Ideo usus illius potestatis quam omnes immediate acceperunt a Christo, indirecte dependebat a Petro. Sic dico de potestate episcoporum per comparisonem ad papam.“³ Sic ille, docens tam in apostolis quam in aliis episcopis potestatem ordinis derivari immediate a Christo, potestatem vero jurisdictionis

¹ In l. IV. Sentent. dist. 18. part. II. q. 3. conclusio.

² In l. IV. dist. 19. a. 11.

³ In 4. dist. 24. a. 5. q. 3. ad 4.

derivari a Petro et ejus successoribus, summis pontificibus. Patet etiam, jurisdictionem ministrare materiam, ita ut qui dat materiam per hoc ipsum quod jurisdictionem det; materia enim est subditus, qui per hoc fit subditus, quia alius fit ejus praelatus; praelatus autem per hoc fit, quod datur ei jurisdictione, quae non est aliud quam praelatio. Ideo inaniter certant nec se ipsos videntur intelligere, qui dicunt, pontificem dare quidem materiam, non autem jurisdictionem.

Durandus in hunc modum scribit: „Potestas quae tota data est uni in suo fonte, non est in aliis nisi derivata et limitata pro illius voluntate; sed potestas jurisdictionis, quae est ad regendum populum, tota et in suo fonte data fuit soli Petro et successoribus ejus, quum cura ecclesiae ipsi fuit commissa dicente domino: *Pasce oves meas*; hoc enim nulli aliorum apostolorum datum est, nec tunc, nec ante, nec post; ergo talem potestatem plenam et perfectam habet solus successor Petri qui ob hoc papa dicitur, quasi pater patrum. In aliis autem non est, nisi derivata et limitata prout papae placet.¹ Haec ille docens et probans, potestatem jurisdictionis datam soli Petro, et per eum in alios diffundi et limitari juxta ipsius voluntatem et placitum. Ex quo habetur, quod datur per in- junctionem et non vi consecrationis.

103. Herveus Natalis de potestate papae: „Omnes potestates inferiores a papa sunt limitatae et determinatae, ut apparet de facto. Aut igitur institutae sunt a Christo immediate, aut ab universali ecclesia, aut a Christo mediante papa, ut vicario generali ejus. Sed non a Christo immediate, nec ab ecclesia universali. Ergo a papa, vicario Christi.² Idem ponit quinque errores in hac materia exortos, de quibus ait: „Primus est, quod potestas episcoporum et curatorum est immediate a Christo. Secundus error, quod scilicet parochiani qui sunt infirmi non possunt reduci in Deum per poenitentiam, nisi mediantibus

¹ In 4. dist. 24. q. 5. a. 5.

² In tract. de potest. pap. §. Quantum ad secundum.

curatis et sacerdotibus parochialibus. Tertius error, sicut fuit supra dictum, est, quod licet papa et episcopi sunt principales respectu parochianorum, non tamen sunt immediati eorum, sive non habent immediate curam illorum. Quartus error est, quod confessus papae vel episcopo tenetur confiteri curato. — Quintus error primo incidit cum tertio et quarto, quia si confessi commissariis papae, quibus dat licentiam generalem audiendi confessiones, tenentur confiteri proprio curato, aut hoc est, quia non est immediatus curatus, sicut dicit tertius error; aut quia non habet usum liberum suae potestatis ordinariae sine licentia alterius puta curati, quod pertinet ad quartum errorem.⁴¹ Haec ille, vocans errorem, asserere quod potestas jurisdictionis episcopi et curati immediate sit a Deo sicut ea papae; asserens etiam omnem potestatem inferiorum praelatorum derivari a papa, non autem immediate a Christo vel universali ecclesia.

Antoninus de potestate jurisdictionis scribit: „Septima potestas in ecclesia est jurisdictionis judicandi et sentiendi in foro poenitentiae et foro contentioso. Hanc autem etsi apostoli omnes habuerunt a Christo, tamen, ut esset sub Petro. Ipse autem Petrus immediate a Christo accepit omnem plenitudinem jurisdictionis, et sic omnis ejus successor, id est papa, plenitudinem potestatis habet a Christo; alii autem episcopi et praelati in parte habent et omnes a papa.⁴² Haec ille, quae Gabriel Biel lectione 3. supra canonem missae item clare et docte explicat.

104. Cajetanus in tractatu de auctoritate papae et concilii ait: „Ad hanc rationem non video responsionem, nisi dicatur, quod potestas jurisdictionis non est ab homine: quod est primo contra s. Thomam et secundo contra sententiam omnium doctorum catholicorum sententium, quod a Petro omnis jurisdictione in totum residuum ecclesiae corpus manavit et manat, juxta illud Leonis papae cap. Ita dominus d. 19.: Ita dominus hujus muneris sacra-

¹ Ibid. §. His suppositis.

² P. III. tit. 22. c. 4. §. 1.

mentum ad omnium apostolorum officium pertinere voluit, ut in beatissimo Petro apostolorum omnium summo principaliter collocaret, ut ab ipso quasi a quodam capite dona sua velut in corpus se diffunderent. Ad hoc idem sunt tot auctoritates et rationes, quot sunt ad ostendendam unitatem capitis et principis in ecclesia militante; propterea nolo immorari, sed pro constanti supponere.¹ Haec ille, docens hanc sententiam de derivatione jurisdictionis a papa in alios esse s. Thomae et omnium catholicorum doctorum, et non posse summum pontificem esse caput ecclesiae militantis, nisi ab eo derivetur in alios jurisdictionis.

Dominicus Soto in 4. dist. 20. q. 1. act. 2. concl. 4. de Petro loquens ait: „Quapropter Petrus tamquam qui perpetuo erat futurus caput, tandem Joann. ult. suscepit eandem plenitudinem non solum tamquam apostolus, sed tamquam Christi vicarius, cujus auctoritas permansura erat in eis, qui sedem suam occuparent. Hoc enim Petrus habuit singulare, tamquam caput, quod caeteris data est potestas tantum personalis, non tamen successura in alios, nisi per auctoritatem Petri. Nam etsi episcopi successores apostolorum dicantur, ut can. Quorum vices d. 68., illam tamen auctoritatem non suscipiunt, nisi per Romanum pontificem Petri successorem.“² Idem (ibidem a. 3. concl. 4) de potestate ligandi et solvendi apostolis tributa loquens ait: „Quare ubi illam apostolis dedit, tribuit et presbyteris, nisi quod jurisdictionum distributionem commisit Petro; quae non est de intrinseca ratione sacramenti sed de necessitate applicationis materiae.“ Idem (ibidem a. 4. concl. 2): „Ex his ergo plane colligitur appendix 2^a conclusio. Summam ecclesiasticae potestatis primum contulit Christus Petro tamquam ejus vicario et ecclesiae capiti, quod ipse constituit, a quo, ejusque successoribus in eadem sede, eadem jurisdictio in totam ecclesiasticam hierarchiam derivatur.“ Hactenus ille, quem ideo citavimus, quia licet in eodem articulo dicat episcopos et pres-

¹ Thom. Cajetan. Opusculor. tom. I. c. 19.

² Ibidem dist. 20. q. 1. a. 3. concl. 4.

byteros esse de jure divino propter aliam scilicet potestatem illis a Christo concessam; tamen in derivatione jurisdictionis a summo pontifice convenit cum aliis fere omnibus scholasticis, qui in 4. sent. d. 18. et 24. idem sentiunt, sicut et in aliis variis tractatibus, ut Alphonsus Abulensis episcopus¹; Turrecremata autem frequentissime loquitur et respondet omnibus adversariorum objectionibus.²

Atque hos secuti sunt moderni doctores, qui in haereticos nostri temporis scripserunt, inter quos Joannes Eckius³ de sacro ordine ait: „Tertia potestas est jurisdictionis, qua quisque imperium habet in subditos sibi tamquam superior in inferiores, sicut parochus in eos, qui sub sua continentur parochia, episcopus in dioecesanos, papa super universum christianismum. Potestatem hanc concessit dominus Petro in plenitudine, quando ter dixit illi: *Pasce oves meas*. Atque ea sane potestas sicut ex capite Christo provenit in vicarium suum papam, tamquam caput administratorium; ita vicissim ab illo diffunditur in archiepiscopos, et inde in parochos; omnino autem necessaria fuit potestas ad vitandam confusionem in ecclesia.“ Haec ille.

105. Non solum igitur doctores antiqui sensum scripturae sequentes jam dictam sententiam tenent, sed et moderni scholastici pene omnes, quorum auctoritatem, quia aliqui immerito spernunt propter frivolas aliquas rationes, solvenda sunt, et vindicanda est istorum auctoritas.

Sunt igitur qui dicunt, se non recepturos auctoritatem alicujus doctoris, qui post divum Bernardum scripserit, nisi id, quod asserit, probet vel per scripturas, vel per concilia et decreta pontificum, vel per auctoritatem antiquorum patrum. Quod merito se facturos dicunt, quia in conciliis probationes debent ex consensu et universalitate et antiquitate fieri; scholastici autem neque antiqui sunt,

¹ In 4. p. Matth. XVI. qq. 68. 86.

² Sum. de ecclesia l. II. cap. 54—64.

³ De sacro ordine hom. 59.

nec inter se consentiunt, nec eorum doctrina est communis et universalis; et ideo non sunt citandi in concilio; et merito, ajunt, esse suspectos, qui eorum auctoritatem citant.

106. Sed certe contra res se habet. Nam quod attinet ad antiquitatem, licet antiqui non sint, eorum tamen doctrina antiqua est loquendo de fidei doctrina, quam procul dubio ab antiquis hauserunt. Et haec doctrinae antiquitas sufficit, alioquin nec antiqui patres tempore quo coeperunt citari, antiquiores erant istis. Nam Augustinus Ambrosium et Chrysostomum et Hieronymum contemporaneos citat; etiam Cyprianus et Tertullianus non fuerunt illi antiquiores, quam nobis sunt nonnulli ex scholasticis, ut primores scholasticorum. In concilio quoque Ephesino patres dogmata sua concluderunt ex auctoritate Athanasii, Gregorii Nazianzeni, Basilii et Cyrilli, et aliorum, qui non erant admodum antiqui. Simile etiam factum fuit in prima synodo, et in aliis nonnullis. Nec enim ad rem facit antiquitas personae, quia inter antiquos fuerunt docti et indocti sicut inter modernos; et ideo non tam tempus, quam id quod dicitur, auctoritatem praestare debet. Quamquam, ubi caetera paria sunt, quae antiquiora sunt, aliquanto majorem auctoritatem habere debent, quia plurimum suffragiis videantur comprobata, quum plures legerint et comprobaverint antiqua, quam moderna.

Sicut autem tempus, ita et stilus minus cultus non debet minuere auctoritatem scholasticis, quod ad res attinet. Quia sicut nec tempus, ita nec eloquentia majorem rerum cognitionem tribuit, sed tantum facultatem suppetit, facile explicandi quae quisque intelligit. Ideo non ex ipsa, sed ex rebus pensanda est hominis sapientia. Vitio enim saeculi contingit, ut quis non vacet eloquentiae, et etiam naturali inclinatione, qua quis magis vacat rebus quam verbis, adeo ut non raro accidat, ut, quia homo parvae est capacitatis nec potest simul in eloquentia et cognitione rerum perfectus esse, quo magis alteri illorum vacat, eo minus valeat in altero, ita ut eloquens rerum cognitione destituatur, et contra res ipsas et disciplinas callens et

penetrans saepe non calleat eloquentiam quod in scholasticis plane est videre. Et ideo quum de rebus theologis agitur, non minoris debent esse auctoritatis, quum non sint eloquentes.

Sed neque deest illis consensus, quia licet in quibusdam, quae ad fidem non pertinent, et in quibus liceat quemque suo sensu abundare, interdum dissentiant; tamen in rebus fidei, de quibus in concilio tractatur, summum habent consensum, et inter se invicem et cum antiquis. Quia ab antiquis sumpsit Petrus Lombardus suam doctrinam, quam illi commentantur, et quam corrigunt, si in aliquo a veritate et ab antiquis deviat. Habent igitur consensum. Et si propter dissensum in his, quae non sunt necessaria ad salutem, rejicienda est illorum auctoritas, rejiciendi quoque essent antiqui, quos constat non minus in hujusmodi inter se dissentire, ut de Hieronymo et Augustino constat, et de Cyrillo et Theodereto, et Hieronymo et Rufino, et de Cypriano et Cornelio, et de Epiphonio et Chrysostomo, et de Bernardo et Petro Cluniacensi.

Quod autem attinet ad catholicum sive universalem sensum, procul dubio in his quae fidei sunt, catholicum sensum habent, sicut et antiqui. Privatae vero opiniones de aliis rebus nec in eis neque in antiquis fuerunt universales.

107. Non obstant ergo horum argumenta contra scholasticos, et fortiora pro se habent argumenta. Nam quum his quadringentis annis, per quos scholastici docuerunt christianos, ecclesia catholica maneat, procul dubio habet suos doctores verbo et scripto eam docentes, juxta Pauli doctrinam, qui ait, Deum posuisse in ecclesia doctores usque ad consummationem sanctorum finemque saeculi, quos Deus errare non sinit, ne ecclesia quae eos sequitur erret. Quum igitur ecclesia his quadringentis annis hos habuerit doctores, et illorum doctrinam secuti sint in conciliis universalibus et provincialibus hoc tempore celebratis, et in scholis et universitatibus, et in concionibus et catechismis ad populum habitis, patet, quod non est error in eis, in quibus consentiunt circa res fidei et religionis. Et ideo sicut in praecedentibus temporibus licet citare et

sequi illos sanctos doctores; ita et nobis de his licebit, praesertim quod quum hi alios legerint, et Deus cuique saeculo peculiaria conferat dona, sicut antiquis dedit specialem gratiam, ut mores formarent, et affectum inflammarent, ita his dedit specialem gratiam intelligendi et simpliciter et aperte intellectum erudiendi, ita ut non sint haeretici uti illorum auctoritate et latere sub foliis verborum. Ac proinde haeretici nostri temporis cum numerose satis citent antiquos contra eorum mentem et voluntatem, raro tamen utuntur auctoritate scholasticorum, quum clare et perspicue contra haereses dicant, ita ut potius suspecti sint qui auctoritatem scholasticorum elevant, quam qui eam amplectuntur et sequuntur, tum in aliis tum in materia jurisdictionis, de qua quum clarius, quam antiqui, loquantur, et antiquorum filii sint et sectatores, sicut per clara exponenda sunt obscura, ita per horum sententiam mens antiquorum est penetranda, et conciliandi sunt invicem; non autem inter se committendi, quasi moderni antiquis contradicant, et non faciant cum illis unam ecclesiam et unius doctrinae corpus.

Unde Bessarion recte dicebat quod quia patres Graeci et Latini eundem spiritum sanctum habebant, et ille clarius per Latinos docuit processionem Spiritus sancti a Patre Filioque, per hos Graeci erant intelligendi et explicandi et conciliandi, nec esse dicendum quod contraria sentirent, quia res interpretandae sunt ita ut non pereant.

108. Licet igitur universalem facere regulam, quod quia ecclesia nec per unum diem potest errare, et semper sequitur doctores sui temporis, a communi sententia doctorum cujusvis temporis invenitur sensus totius ecclesiae non solum praesentis, sed et praeteritae, quia unus est Spiritus. Quia ergo doctores scholastici nostri saeculi, qui ab his quadringentis annis scripserunt, clarius dogmatizant quam antiqui, et facile intelligitur, quid senserint, eo intellectu intelligitur etiam, quid sentiant antiqui, quod spero experientia inveniet ita esse, qui recto oculo utrosque legerit. Adde etiam quod si quandoque in his, quae non pertinent ad vocabula, moderni discedunt ab antiquis,

tutius est modernos sequi; quia quum humiles fuerint, et propter temporis beneficium et subortas postea haereses et antiquorum in eis rebus discrepantiam visam potuerunt melius intelligere veritatem, quam si non plane perspectam habuissent, ob humilitatem quam dixi, non discessissent ab antiquis.

Teneamus igitur, jurisdictionem a summo pontifice derivari, quum in hoc et antiqui et moderni sibi invicem consentiant sequentes scripturas.

[Cap. III. Argumenta directa ex ratione theologica.]

109. Superest ut rationibus eandem veritatem confirmemus partim ostendentibus ipsam veritatem vel a priori vel ab effectu, partim deducuntibus ad impossibile vel ad inconveniens si negetur.

Prima igitur ratio est desumpta a Deo ejusque providentia erga creaturarum gubernationem, quae ita habet, ut creaturas suas suos motus convenienter agere sinat. Nam si eas non sineret juxta suam naturam operari, se ipsum reprehendere videretur, quia talem vim operandi illis contulit, si vellet ipsam manere otiosam. Frustra enim data esset igni vis calefaciendi, si numquam esset calefacturus, licet quia ab illo habet illam vim, ita eam habet, ut ab ipso qui dedit impediri possit, quoties vult, absque ulla ipsius ignis repugnantia; quum insitam vim habeat suaviter parendi creatori; ita enim non combussit socios Danielis. Sed hoc raro et miraculo fit; ordinarium vero est, ut ignis et quaevis alia creatura suas operationes a Deo facere sinatur.

Ex quo aliud etiam elicimus, nempe quod Deus benedictus, ut summe bonus, et sui ipsius diffusivus, vult sibi cooperari creaturas suas in omnibus his, in quibus cooperari possunt; illa autem solus per se facit, ad quae creatura non potest pertingere, qualia sunt creare angelos, et primam materiam, et creaturas rationales, et coelos, et elementa, et ex elementis prima individua, quae per putrefactionem fieri non possunt; justificare, et gratias super-